

Kemal İnat

kinat@setav.org

WASHINGTON ZİRVESİ'NİN ÇÖZEMEDİĞİ SORUNLAR

Erdoğan-Trump zirvesi, Türk-Amerikan ilişkilerinde önemli bir virajın daha kazasız atlatılmasına katkıda bulundu. İki ülke ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturması için, ABD'de perde arkasında yanlış tercihlerde bulunup her iki ülkenin de çıkarlarına zarar veren aktörlerin kimliklerinin ortaya koyulması öncelikli koşuldur.

Geçen ay Washington'da yapılan devlet başkanları düzeyindeki Türk-Amerikan zirvesinde iki ülke

ilişkilerinin geleceği açısından önemli adımlar atılmış olsa da köklü bazı sorunlar çözümsüz kaldı. Amerikan yönetiminin PKK/YPG ve FETÖ gibi terör örgütleriyle ilişkilerinden kaynaklanan sorunlar ile dış politikasını çeşitlendirme arzusu içerisindeki Türkiye'nin Rusya ile yakın ilişkilerinden kaynaklanan sorunların bir zirve toplantısında çözülmesini kimse beklemiyordu. Bu meselelerin Türk-Amerikan ilişkilerinin önünde bir engel olmaktan çıkarılması için daha çok toplantıya, özellikle de Amerikan yönetiminde Türkiye politikasını şekillendiren bazı aktörlerde ciddi bir zihniyet dönüşümüne ihtiyaç var. Çözümeyen sorunlara ve nedenlerine yakından bakmadan

önce Washington'daki zirvede iki ülke ilişkileri açısından pozitif olarak değerlendirilebilecek konulara kısaca değinelim.

Kimilerinin Hayal Kırıklığı

Öncelikle bu zirve ile birlikte ABD'de sayıları giderek artan Türkiye karşıtı aktörlerin Ankara'ya çok ağır yaptırımlarla sıkıştırma siyasetinde frene basmaları sağlanmış oldu. Zirve öncesinde, Türkiye'ye karşı çok ağır yaptırımların Temsilciler Meclisi'nin ardından Senato tarafından da kararlaştırılacağı ve Başkan Trump'ın istemeyerek de olsa bu yaptırımları onaylamak zorunda kalacağı konuşuluyordu. Türkiye'nin bu yaptırımlara vereceği sert tepki sonrasında ise iki ülke ilişkilerinin tarihte hiç olmadığı kadar büyük bir krize sürükleneceği de yapılan yorumlara ekleniyordu. Zirve sonrasında yapılan basın açıklamasında

Amerikan Başkanı'nın Türkiye'ye karşı yaptırımlardan hiç bahsetmemesinin bu yönde beklentisi olan kesimlerde yol açtığı hayal kırıklığı göz önüne alındığında, Erdoğan-Trump zirvesinin Türk-Amerikan ilişkilerinde önemli bir virajın daha kazasız atlatalmasına katkıda bulunduğunu ifade etmek gerekir.

Bu gelişme, iki ülke ilişkilerini derin bir krize sürüklemekle pahasına Türkiye'yi yaptırımlar yoluyla sıkıştırma siyaseti izleyen kesimlerin bu politikalarından vazgeçecekleri anlamına gelmiyor kuşkusuz. Ankara'da kendilerini rahatsız edecek düzeyde bağımsız politikalar izleyen Erdoğan yönetimi olduğu sürece Türk-Amerikan ilişkilerinin önüne yeni virajlar çıkartacaklardır. Bu virajlar öncesinde yapacakları baskılarla Ankara'yı sıkıştırmaya devam edecekler ve çıkardıkları her yeni krizde ABD'de kendileri gibi düşünen siyasetçi, bürokrat ve gazetecilerin sayısını artırmayı deneyecekler. Bu şekilde yeterli sayıya ulaştıktan sonra Türkiye'yi alışageldikleri eksene oturtmak için son hamleyi yapmayı planlıyorlar. Bu hamlenin başarısız olması durumunda ABD'nin Türkiye'yi tamamen kaybetme riski olduğunu bilerek böyle bir yol izliyorlar. ABD'deki Türkiye karşıtı söz konusu çevrelerin neden böyle bir politikaya yöneldiklerini anlamak için şu soruların cevaplanması faydalı olacaktır;

- Bu çevreler, Türkiye'ye yönelik baskı politikalarını gerekçelendirirken hangi argümanları dile getiriyorlar?
- Bu argümanlar gerçek rahatsızlıklarını yansıtıyor mu?
- Erdoğan yönetiminin onların istediği yönde bazı adımlar atması bu Türkiye karşıtı çevrelerin düşmanca politikalarını sona erdirmeleri için yeterli olur mu?
- Türkiye konusundaki nihai hedefleri nedir?

Önce birbiriyle yakından ilgili birinci ve ikinci soruların cevabını arayalım. Bu soruların yanıtını düşünürken İsrail,

ABD'nin, Türkiye'nin S-400'lerle ilgili son açıklaması Mike Pompeo'dan geldi. Pompeo konu hakkında, "Umutluyuz. Hala Türklerle konuşuyor, soruna bir çözüm bulmaya çalışıyoruz." dedi. (26 Kasım 2019)

ABD'nin Türkiye politikasının şekillenmesinde etkili olan çevreler açısından bakıldığında, insan hakları ve demokrasi mi yoksa Türkiye'nin İsrail politikası mı daha önemlidir? Bu sorunun cevabı, söz konusu çevreler içerisinde İsrail lobisinin mi yoksa insan hakları lobisinin mi daha etkili olduğu sorusunun cevabıyla yakından ilgilidir.

İran, S-400'ler, eksen kayması, Filistin, Mavi Marmara, PKK/PYD, FETÖ, İnsan hakları ve demokrasi gibi kavramların sık sık karşımıza çıktığını ifade etmek gerekiyor. Bu kavramlardan hangisinin Türk-Amerikan ilişkilerinin geldiği nokta açısından daha önemli olduğunun cevabı ise ABD'deki söz konusu Türkiye karşıtı lobi içerisinde en fazla öne çıkan grubun hangisi olduğuyla yakından ilgilidir. Bu kavramların bazılarının söz konusu lobinin Türkiye politikasında amaçları çerçevesinde, bazılarının ise araçları kategorisinde karşımıza çıktığını da ekleyelim.

Mesela ABD'nin Türkiye politikasının şekillenmesinde etkili olan çevreler açısından bakıldığında, insan hakları ve demokrasi mi yoksa Türkiye'nin İsrail politikası mı daha önemlidir? Bu sorunun cevabı, söz konusu çevreler içerisinde İsrail lobisinin mi yoksa insan hakları lobisinin mi daha etkili olduğu sorusunun cevabıyla yakından ilgilidir.

Başka bir soru sormak gerekirse, ABD'de Türkiye'ye karşı düşmanca politikalar izleyen çevreler için, FETÖ ve PKK/PYD konuları insan hakları ve demokrasi çerçevesinde sahip oldukları amaçlarla mı ilgilidir yoksa bu örgütler Türkiye'yi hep istedikleri çizgide tutmak için ellerinde bulundurmaları istedikleri kullanışlı araçlar olmaları açısından mı önemlidir? Bu sorunun cevabı da, ABD'deki Türkiye karşıtı lobide hangi kesimlerin daha etkili olduğu sorusunun cevabıyla doğrudan ilgilidir.

Düşmanca Politika

Şimdi ABD'nin Türkiye politikasını düşmanca bir çizgiye yöneltmeye çalışan ve bunda da oldukça başarılı olan kesimlerin bu politikalarını gerekçelendirirken dile getirdikleri argümanlara ve sonrasında bu argümanların söz konusu kesimlerin gerçek amaçlarını yansıtmadığını anlamaya çalışalım. Bu çaba bize, söz konusu Türkiye karşıtı lobi içerisinde hangi kesimlerin daha

etkili olduğunu da gösterecektir.

Bu çevrelerin Türkiye'ye yönelik baskı politikalarını gerçekleştiren en fazla dile getirdikleri argümanlar şunlar:

- NATO üyesi olan Türkiye'nin Rusya'dan S-400 alması ve bu ülkeyle son dönemde çok yakın ilişkiler içerisinde girmesi,
- 15 Temmuz ve FETÖ yargılamaları çerçevesinde Amerika'nın Türkiye'deki dostlarına zarar verilmesi,
- Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyine yönelik askeri müdahalesi.

Rahip Brunson meselesinde, ABD'nin İstanbul Başkonsololuğu çalışanı Metin Topuz'un yargılanması sırasında ve ordu'dan atılan bazı subaylar konusunda Beyaz Saray, Pentagon ve CENTCOM'dan yapılan açıklamalar Amerika'nın Türkiye'deki dostları konusundaki rahatsızlığının büyüklüğünü gösteriyor. Rusya'dan S-400'leri alması nedeniyle Türkiye'nin F-35 savaş uçağı projesinin dışına itilmesi yönündeki girişimler, Rahip Brunson'un tutukluluğu nedeniyle Türkiye ekonomisini ve içişleri ile Adalet Bakanlarını hedef alan yaptırımlar, Metin Topuz'un yargılanması nedeniyle Türkiye'ye karşı bir dönem uygulanan vize yaptırımları ve Barış Pınarı Harekatı gerekçe gösterilerek Amerikan Temsilciler Meclisi'nin aldığı yaptırım kararı Türk-Amerikan ilişkilerinde son dönemde yaşanan krizleri gösteriyor.

İşin Perde Arkası

ABD'deki söz konusu çevrelerin Türkiye'ye karşı uyguladıkları baskı ve yaptırım politikasına gerekçe gösterdikleri bu adımların Ankara tarafından neden atıldığına bakıldığında, aslında bu sorunların daha derin başka meselelerin bir sonucu olarak karşımıza çıktığı görülür. Yani ABD'nin FETÖ'ye ve 15 Temmuz darbe girişimine desteği olmasaydı, Türk-Amerikan

ilişkilerinde Rahip Brunson ve vize krizleri ile bunlarla yakından alakalı Türkiye'ye yönelik Amerikan yaptırımları sorunu yaşanmayacaktı. Benzer şekilde Amerikan yönetimi gerek Suriye sorununda ve PKK/YPG meselesinde gerekse Patriot füze savunma sistemlerinin Türkiye'ye satışı konularında gerçek bir müttefik gibi hareket etseydi, S-400 ve F-35 krizleri ile Barış Pınarı Harekatı nedeniyle yaşanan kriz de yaşanmayacaktı.

Bu durumda Türk-Amerikan ilişkilerinin nasıl bu noktaya geldiğini araştırırken, iki ülke arasında perde önünde yaşanan krizlerin aslında sahne arkasındaki birtakım tercihlerin bir sonucu olduğunu unutmamak gerekir. Ancak sahne arkasındaki tercihlerin kimler tarafından hangi amaçlarla yapıldığının bilinmesi durumunda Türk-Amerikan ilişkilerinin rasyonel bir zemine oturmasını sağlayacak adımların atılması mümkün olacaktır. Yoksa bu tercihlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan perde önünde sergilenen krizlerle uğraşmaktan kurtulamayız ki, bu da muhtemelen sahne arkasındaki aktörlerin arzusudur.

Şimdi biraz sahne arkasındaki Amerikalı aktörlerin neyi hangi amaçlarla yaptıklarına bakalım. Her şeyden önce 2013'ten itibaren ABD'nin Türkiye siyasetinin şekillenmesinde FETÖ'yü etkin bir araç olarak devreye soktuğu görülüyor. Buna 2015'ten itibaren PYD/PKK'yı da etkin bir şekilde devreye sokmaları eklenirse Türkiye siyasetlerinde terör örgütleriyle iş birliğini bir yöntem olarak kullandıkları sonucuna varırız. Neden Türkiye'ye karşı bu araçları devreye sokma ihtiyacı duydukları sorusunun cevabı ise 2009 ve 2010'da yaşanan gelişmelerde aranabilir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Ocak 2009'da Davos'ta gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'nda çok sert bir şekilde İsrail'in Gazze'deki katliamlarını eleştirmesinin ardından 2010'da Türkiye'nin İran'a karşı

yaptırımlar konusunda Güvenlik Konseyi'nde yapılan oylamada ret oyu kullanması, İsrail ve bu ülkenin ABD'deki lobisi tarafından büyük endişeyle karşılanmıştı. Türkiye, İsrail'i rahatsız eden politikalara yöneldiğinde daha önce devreye sokulan mekanizmalar bu defa işe yaramadı ve Mavi Marmara ve "alçak koltuk" krizi gibi gelişmelerle Türk-İsrail ilişkilerindeki sorunlar giderek derinleşti. Bu gelişmeler yaşanırken ABD'deki İsrail lobisi, Türkiye'nin yeni politikasının sadece İsrail'i rahatsız ettiği için değil ABD ile geleneksel "dengesiz bağımlılık" ilişkisini sorguladığı için de "tehlikeli" olduğunu anlatmaya ve Türkiye karşıtı cepheyi genişletmeye çalıştı.

Erdoğan yönetiminin, İsrail saldırılarına açıkça karşı çıkan ve ABD ile ilişkileri karşılıklı egemenliğe saygı temeline oturtan çizgisinden geri adım atmayacağına kanaat getirdiklerinde onu iktidardan devirmeyi hedefleyen bir politikaya yöneldiler. İşte önce FETÖ, ardından da PKK/YPG örgütleri bu süreçte devreye sokuldu. FETÖ aracılığıyla Türkiye'de önce bir yargı darbesi, ardından askeri darbe gerçekleştirilmeye çalışılırken, PKK/YPG'nin düzenlediği bombalı saldırılar ve güney sınırımızda bir terör devleti kurma girişimiyle ise Türkiye için vatandaşlarını ve sınır güvenliğini sağlamaktan aciz bir ülke algısı oluşturulmaya çalışıldı.

Türkiye'nin bu saldırılara karşı koymak için attığı adımlar (darbecilerin ve arkasındaki aktörlerin yargılanması, teröre karşı mücadele kapsamında içeride ve dışarıda yapılan operasyonlar) ve güvenliğini sağlamak için Batı dışındaki ülkelere silah sistemleri temin etmeye yönelik girişimleri, Türk-Amerikan ilişkilerinde perde önünde görünen krizlerin yaşanmasına yol açtı. İşte bu yüzden Türk-Amerikan ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturması için, ABD'de perde arkasında yanlış tercihlerde bulunup her iki ülkenin de çıkarlarına zarar veren aktörlerin kimliklerinin ortaya koyulması öncelikli koşuldur. **■**

ABD'nin Türkiye politikasını düşmanca bir çizgiye yöneltmeye çalışan kesimler, Ankara'da kendilerini rahatsız edecek düzeyde bağımsız politikalar izleyen Başkan Erdoğan yönetimi olduğu sürece Türk-Amerikan ilişkilerinin önüne yeni virajlar çıkartacaktır.